

لێکەوتە سیاسییەکانی دوایین بڕیاری دادگای فیدرالی لە بەغدا و هەولێر

28-01-2023

نووسەرەکان

د. یاسین تەها

کورتە : دادگای فیدرالی بە بڕیارێکی نوێ (١٧٠/اتحادیة/٢٠٢٣) گۆڕزێکی گەورەی لە رێکەوتنێکی سیاسی نێوان حکومەتی سوودانی و حکومەتی هەریمی کوردستان دا (بەتایبەت پارتی دیموکراتی کوردستان)، چونکە دادگاکە رهوانەکردنی گۆژمەپارەیی وەک پێشینه لە بەغداوە بەیهکجاری و بەشیوەیهکی بنجەر راگرت

دادگای فیدرالی به بریاریکی نوچ (170/اتحادیه/2023) گورزیکی گهورهی له ریکهوتنیکسی سیاسی نیوان حکومهتی سوودانی و حکومهتی ههریمی کوردستان دا (بهتایبته پارتی دیموکراتی کوردستان)، چونکه دادگا که رهوانهکردنی گوزمهپارهی وهک پێشینیه له بهغداوه بهبهکجاری و بهشیوهیهکی بنجبر راگرت. ئەم بریاره که هاوشیوه و پشتراستکه رهوهی بریاری دژ به یاسای نهوت و گازی ههریمی کوردستانی کوردستانه (15 شووباتی 2022)، دهراگی لهسهر چارهسهره کاتییهکان بۆ کێشه داراییهکانی نیوان حکومهتی فیدرالی و حکومهتی ههریمی کوردستان داخست، بهمهش له پووێتیۆرییهوه چارهی دیکهی نهماوه جگه له ههولێ چارهسهری کێشه که له که بووهکان له رێگای یاساکانی بودجه و نهوت و گازی فیدرالی.

بریاره که دادگا نه گهرچی حوکمیکی دادوهیه، بهلام دوور نییه له کهشی سیاسی و یاسی سیاست و به ناپاستهوخۆ باس لهوه دهکات که ریکهوتنه سیاسیهکان و نهانته بریاره حکومیهکانیش سهنگ و بههیاکان نییه، نهگهر له یاسا پهسه ندرکراوه کانهوه سهراچاوهیان نهگرتبێت که نهخشه پێی بهردهمی دهسهلاتی جێبهجێکردن. له وهردهکاری جێبهجێکردنی یاسا داراییهکانیشدا دادگا که وهزارهتی دارایی سهراپشک کردوو، بهگوزهری خهملاندن و داتاکی بهردهستی بریار له خهرجیهکان و گوزمه پارهکان بدات، بهمهش بۆ لهمهولا قسهی بهکم له پرسه داراییهکان بۆ سامیه تهیف وهزیری دارایی دهبێت که به کردهی ههر ئهوهیکردوو.

همیشه بریارهکانی دادگای فیدرالی جێگهی مشتومرن، ئەم بریاره دواپیش بهشیوهیهکی زیاتر، چونکه یاسی رێکاری کارگێرییه کهچی له دادگای فیدالییهوه دهچوو و ههتدیک پێیانوايه پسپوێ "دادگای کارگێری" به، بهلام بههوی ئهوهی بهگوزهری دهستور بریار و حوکمهکانی دادگا که قابیلی تهیهلچوو نهوه نییه، ههموو رهخنه و تانهکان ههچ له بارودۆخه که ناگۆپن و لهپاش دهچوونی بریاره کهش پرسیری سههرکی لهپوو سیاسیه کهیهوه چاره نووسی په یوه ندیهکانی بهغدا و ههولێر و، بارودۆخی ناوخویی هاوپهیمانی "ئیدارهی دهولت" له که بنکهی سیاسی حکومهتی محهمد شیاع سوودانی و راگره په رهلهمانیه کهیهتی. ئەم هاوپهیمانییه جگه له رهوتی سهر سهرحهم لایه نه شیه سه رهکییهکان و ههردوو هیزه کوردیه سه رهکییه که (پارتی و بهکیتی) و ههردوو هاوپهیمانییه سونه که (سیاده و عهزم) ی تیدایه.

له بهکم کاردانه وهدا لهسهر بریاره که، بارزانی، داوای له لایه نهکانی "هاوپهیمانی ئیدارهی دهولت" کردوو ههلوێستیان لهمه پ بریاره که دادگا هه بێت له سۆنگهی ئهوهی که شیونهری کهشی ئهزینی نیوان ههولێر و بهغدایه. ههروه ها کاته که یاسازهو له نیوه رۆکییدا "دژی مافی ههریمی کوردستانه"، بهلام له بهر گوشاری شهقام و له بهر هاو بوچوونی زۆریه لایه نهکان له گهل نیوه رۆکی بریاره که دادگا، چاوه روان ناکرێت ههچ یه که له لایه نه کاریه رهکان بچه ژیر باری رهخنه و گازنده له بریاره که یان له گهل دادگا کهدا بهکونه کێشه وه، بهتایبته که ئهرکی سهershانی هیزه حوکمهکانی عیراقی ئاسان کردوو بۆ ده ربا زبوون له ههر پابه ندیه که له کاتی تهنگانه ی پیکهینانی حکومهت و له میانه ی قوڵ بادانی رهوتی سهردا لهسهر خویان دانابوو. لهم حالته شدا چاوهکان لهسهر ئهوهن که پاش ئهوه ههنگاوی دووهمی بارزانی چی ده بێت؟ ئایا دهگاته کشانه وه؟ یان ههول ده رت له یاسای بودجه و یاسا چاوه روانکراوهکانی نهوت و دادگای فیدرالی، لیکه وهتی بریارهکان کال بکرنه وه وهک له بهکم کاردانه وهی ئه مینداری عهسایب قهیس خه زعلیدا ئاماژه یهکی دووری پێ کراوه؟

ههر لهم میانه به شدا ده رکهوتن و به کلابوونه وهی رای فره می و به کلایی به کیتی وهک لایه نی کوردی دووه می ناو هاوپهیمانییه که، گرنگی و بایه خی خوی ههیه بهتایبته که ئیستا بریاری کوردی له ههولێر و بهغداش وهک جاران بهگرتوو نییه.

به رهله دواپین بریاری دادگای فیدرالی "هاوپهیمانی ئیداره ی دهولت" خوی له دۆخیکی باشدا نه بوو، له نیو مالی شیعیدا نا کوکی زور له باره ی دابهشکردنی پۆست و چینه وهی ئیمتیازهکان سه ره به له داوه به جوړیک سه ره کو ه زیان ناچار بووه جگه له راوێژکاره دامه زراوه جیگیرهکان، 13 راوێژکاری ئاشکرای دیکه بۆ خوی دابه زرینی، له کاتیکی که به گوێره ی یاسا ته نیا مافی شهشی ههیه. له ولاشه وه له سه ر پۆست و جومگه هه ستیارهکان نا کوکییهکان به ردهوام له په ره سه ندان به لام هینده ههیه فا کته ری ئیرانی و سییه ری سه ر ریزگرن له هه لوه شان وهی هاو به ندیه شیعییه که. له سه ر ئاستی دیکه، سونهکانیش خویان له لایه نی کوردی زیاتر خویان به مه غدوو ده زانن. ههچ له و گفانه یان بۆ جیه جینه کراوه که به هوی وه پشتیان کرده سه ر و حکومه تی چوارچیه ی شیعه یان خسته سه رین. به م دواپانه ش ئه وه ده رکهوت که هه ندیک له و گفانه له پوو ی کرده ییه وه ئیستا جیه جین نا کرین. له وانه ش کشانده وهی هه شدا له شاره سونهکان، هه لوه شانده وهی ده زگای لپیرسینه وه و دادگه ری (پیشه کیشکردنی به عس)، گیرانه وهی ئاوارهکان و ئاشکرا کردنی چاره نووسی بیه رهوشوین کراوهکان و قه ره بوو کردنه وهی که سوکار یان و... هتد. نه گهر ئیستا ئەم بریاره ی دادگا، کوردیش بخاته حالته ی کشانه وه له هاوپهیمانییه که، ئه وه هینده ی دیکه دۆخی شلوق و له رزوک ده بێت، له کاتیکی ئاستی پشتیوانی ده نگه ران له کو ی نوینه رابه تی سیاسی و په ره لمانی له خولی پینجه می په ره لماندا زور زور نزمه.

له به نه ته وه و به بن ههچ کیشه یه کی ناوخوی، گرفت و له مپه ری زور ده وری بنکه سیاسیه که ی حکومه تی محهمد شیاع سوودانیان داوه، له لایه که قهیرانی دۆلار وهک شمشیری راکیشراو له سه ر گه رندییه تی و هه ره شه ی ته قینه وهی جه ماوه ری لیده کات، بهتایبته پاش

خۇپىشانى بىر دەم بانكى ناۋەندى، لە لاكەى دىكە نىمچە كۆدەنگىيەك ھەيە كە گەپانەۋەى سەدرىيەكان بۇ سەر شانۇ سىياسى ھەتمىيە و تەنیا لەسەر كات و دەرھەت ۋەستەۋە، ھەر ھىچ نەبىت لە دەروازەى ھەلبۇاردنى چاۋەپوۋانكراۋى ئەنجۈمەنى پارىژگاكانەۋە، ديارە ئەگەر لە دەروازەى تورەيىيەكانى دۆخى ئابوورىيەۋە نەبىت. ئەم دوۋو پىشھاتەش ئىرادەى سىياسى و چاكسازى و ئامادەكارى زۆرى دەۋىت و ئەۋەش بەتەنیا بە چوارچىۋەى ھاۋناھەنگى شىعە ناكىت كە ئىستا لە دلەخورتى مەرچ و كۆت و بەندەكانى ئەمەرىكا داپە.

بە گەپانەۋە بۇ لىكەۋتەى بىرپارەكە لەسەر پەيۋەندى ھەولۇر و بەغدا، سەربارى رەخنەكان، دەكرىت بىرپارەكە گۇشارىكى بەھىز بىت بۇ بىركردنەۋە لە چارەسەرى درىزخايەنتر و بەردەۋام بۇ پىرسى نەۋت و بودجە، چۈنكە بە كىردەۋە سەلمىنراۋە چارەسەرە كاتىيەكان ئەگەرچى ئاسان و بەردەستىرن، بەلام نابنە زامنى سەقامگىرى دارابى و ئابوورى لە ھەرىمى كوردستان و ھەمىشە لە ژىر نەشتەرى سكالادا دەبن، بەلام ئەۋەش روۋنە ئەۋ چارەسەرە درىزخايەنە ئىرادە و بىرپار و پشوو درىزى و متمانەى پىۋىستە، چ لە ھەرىمى كوردستان و چ لە بەغدا و پىرسىارى سەرەكى ئەۋەيە ئاپا لە ھەردوۋلا دەرھەتى بۇ رەخساۋە؟